

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Viite: Kutsu asiantuntijana kuultavaksi eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan HE 155/2014 vp /11.11.2014

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta (HE 155/2014 vp)

Asiantuntija: Merike Helander, lakimies, Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991), joka on lakina voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Istanbulissa toukokuussa 2011 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (jatk. Istanbulin sopimus), sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että Istanbulin sopimuksen hyväksymisestä johtuen rikoslain (39/1889) 1 lukua muutettaisiin siten, että kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta luovuttaisiin tiettyjen yleissopimuksen mukaisten tekojen osalta. Lisäksi ehdotetaan, että ulkomaalaislain (301/2004) 54 §:ää muutettaisiin siten, että perhe- tai lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneelle ulkomaalaiselle voitaisiin tietyin edellytyksin myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä.

Istanbulin sopimuksen tavoitteena on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen, väkivallan uhrien suojeleminen sekä väkivallan tekijöiden saattaminen edesvastuuseen. Sopimusta sovelletaan kaikkiin väkivallan muotoihin, perheväkivalta mukaan lukien. Tavoitteena on edistää kaikkien naisiin kohdistuvien syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Istanbulin sopimuksen ratifiointia on valmisteltu vuodesta 2011 alkaen. Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että ratifiointi saadaan päätökseen ja kannattaa hallituksen esitystä sopimuksen hyväksymiseksi. Sopimuksen ratifiointilla edistetään mahdollisuuksia kehittää naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemiseen ja torjumiseen entistä toimivampia ratkaisumalleja ja väkivallan uhreille tarjottavia tukipalveluita.

Lapsiasiavaltuutettu nostaa lausunnossaan esiin seuraavat seikat

- Lapsen oikeuksien yleissopimus olisi huomioitava hallituksen esityksessä keskeisenä ja erityisenä lapsen oikeuksia koskevana ihmisoikeussopimuksena. Sopimus on Suomessa lakina voimaan saatettu jo vuonna 1991.
- Kuritusväkivaltaa esiintyy edelleen huolimatta siitä, että kaikki fyysinen väkivalta on ollut rikoslailla kiellettyä jo pitkään. Kuristusväkivaltaa on käsiteltävä erillisenä ilmiönä, ei ainoastaan osana perheväkivaltaa.
- Väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tehtävää valistusta on tärkeää suunnata myös lapsille. Lapsiuhreja työssään kohtaavien ammattiryhmien peruskoulutusta on tehostettava, jotta väkivallan uhreiksi joutuneet tai väkivallan uhan alla elävät lapset tunnistettaisiin ja heitä osattaisiin auttaa tarkoituksenmukaisella tavalla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Turvakotien rahoitusta koskeva lainsäädäntö on ehdottomasti saatettava voimaan vuoden 2015 alusta alkaen. Moniammatillista yhteistyötä toteuttava Lastenasiantalomalli lapsiuhrien auttamiseksi on laajennettava valtakunnalliseksi toiminnaksi.
- Tutkimustiedon kerääminen ja analysointi on välttämätöntä väkivaltaa ehkäisevän ja torjuvan toiminnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi. Esimerkiksi lapsiuhritutkimuksen säännöllinen toteuttaminen on varmistettava.
- Jatkossa tulisi arvioida, olisiko rikoslainsäädäntöä tarkennettava koskemaan nimenomaisesti pakkoavioliittoja. Arvioinnissa olisi huomioitava myös lapsen houkutteleminen tai lähettäminen ulkomaille pakkoavioliiton toteuttamiseksi. Lisäksi on välttämätöntä ryhtyä keräämään systemaattisesti tietoa pakkoavioliittojen ja muun kunniaväkivallan esiintyvyydestä Suomessa. Lainsäädäntöä on tarvittaessa kehitettävä tutkimustietoon perustuen.

Perustelut lapsiasiavaltuutetun kannanotoille

Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysi-ikäisyyttä aikaisemmin (1 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Lapsen oikeuksien komitea on määritellyt seuraavat artikkelit perustavanlaatuisiksi yleisperiaateiksi koko lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanossa:

- lapsen edun ensisijaisuus kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) artikla)
- lapsen oikeus syrjimättömyyteen ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa ominaisuuteen tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua (2 artikla)
- lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla, erityisesti lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevilla oikeudellisilla ja hallinnollisilla toimilla joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä (12 artikla),
- lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla)

Hallituksen esityksen kannalta muita keskeisiä artikloja ovat:

- vanhempien ensisijainen vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti (18 artikla)
- lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja tukeen, kun lapsi ei voi elää perheensä kanssa (20 artikla)
- lapsen oikeus suojeluun kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä (artiklat 19, 34, 35 ja 36)
- vammaisen lapsen oikeus nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä (23 artikla)
- lapsen oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla)

Suomi on ratifioinut yleissopimuksen toisen valinnaisen pöytäkirjan lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta vuonna 2012 (SopS 40-41/2012), jonka tarkoituksena on yleissopimuksen (erityisesti 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ja 36 artiklojen) täytäntöönpanon edistämiseksi laajentaa toimenpiteitä, joihin sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä taatakseen, että lapsia suojellaan lasten myynniltä, lapsiprostituutiolta ja lapsipornografialta.

Lapsen oikeuksien yleissopimusta tulee tulkita kokonaisuutena. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toteutumista valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu toteutuu, kun kaikki yleissopimuksessa taatut lapsen oikeudet toteutuvat.¹

YK:n lapsen oikeuksien komitea on viimeisimmissä määräaikaisraportointiin (raportti annettu v. 2008) liittyvissä päätelmissään Suomelle² (v. 2011) kehottanut asettamaan ensisijaiseksi tavoitteeksi kaikkien lapsiin kohdistuvan väkivallan muotojen poistamisen, myös varmistamalla YK:n lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan selvityksen sisältämien suositusten täytäntöönpano, kiinnittäen erityisesti huomiota sukupuoleen.

Edellä mainituissa suosituksissaan komitea on pitänyt myönteisenä kansallista lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisohjelmaa vuosille 2012–2015, mutta samalla esittänyt huolensa siitä, että kuritusväkivaltaa edelleenkin suvaitaan ja käytetään, etenkin kodeissa. Komitea suositteli, että ruumiillisen kurituksen kieltävä lainsäädäntö täytäntöönpannaan täysimittaisesti kaikissa olosuhteissa (suositus 35). Lisäksi komitea suositteli mm., että lapsille tarkoitettujen palvelevien puhelinlinjojen ja internetin tukipalvelulinjojen pysyvä ja riittävä rahoitus tulisi varmistaa ja olisi myös tunnustettava nämä palvelut välineiksi, joilla estetään ja selvitetään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa (suositus 61).

Lapsiasiavaltuutettu on antanut lausuntoja sekä Istanbulin sopimuksen valmisteluvaiheessa että lausunnon ratifiointityöryhmän mietintöön.³ Sopimuksen valmistelussa lapsiasiavaltuutettu kiinnitti huomiota erityisesti lapsen rooliin ja näkyvyyteen sopimustekstissä. Työryhmän mietintöä koskevassa lausunnossa lapsiasiavaltuutettu totesi mm., että sopimuksen ratifiointi edellyttää väkivallan uhreille suunnattujen palveluiden lisäämistä ja monipuolistamista. Lapsiasiavaltuutettu esitti, että hallituksen esitykseen tulisi kirjata sitoutuminen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämiseen.

Arvio hallituksen esityksen ehdotuksista

Yleistä

Istanbulin sopimus asettaa sopimusvaltiolle suorien lainsäädännöllä toteutettavissa olevien velvoitteiden lisäksi useita velvoitteita, jotka edellyttävät muunlaisia toimia, kuten tietojen keräämistä ja tutkimusta sekä käytännön toimenpiteitä ja toimintaohjelmia, joilla voidaan vaikuttaa mm. sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntymiseksi, naisiin kohdistuvan syrjinnän ja väkivallan vähentämiseksi sekä perheväkivallan vähentämiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että Istanbulin sopimuksen edellyttämiä toimia kehitettäessä ja toteutettaessa on erityisen tärkeä huomioida lapset, niin yksittäisten lasten, lapsiryhmien kuin yleisesti lasten näkökulmasta. Sopimuksen hyväksymisellä ja sen perusteella toteutettavilla toimilla on merkittäviä vaikutuksia lapsiin sekä väkivallan uhreina että väkivallan uhrien lapsina, perheenjäseninä. Kaikkien toimenpiteiden kehittämis- ja toteutusvaiheissa on ehdottomasti tehtävä lapsivaikutusten arviointi sekä ennakollisesti ja toiminnan seurannan yhteydessä. Lapsinäkökulma on jäänyt hallituksen esityksessä osin toissijaiseksi, vaikka sopimus sinänsä koskee yksiselitteisesti myös lapsia.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa lisäksi, että Istanbulin sopimuksen 10 artiklan mukaisesti perustettavan yhteensovittamiselimen toiminnassa on huomioitava lapset erityisenä ryhmänä.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen huomioiminen

Istanbulin sopimuksen johdanto-osassa mainitaan lapsen oikeuksien yleissopimus yhtenä huomioon otettavista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista. Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin valitettavana, että hallituksen esityksessä lapsen oikeuksien sopimusta ei ole nimenomaisesti huomioitu. Lapsen oikeuksien yleissopimus on Suomessa lakina voimaan saatettu erityinen lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Lapsia koskee myös luonnollisesti muut ihmisoikeussopimukset, joihin Suomi on sitoutunut. Lapsen oikeuksien yleissopimus korostaa lapsen asemaa erityistä suojelua ja huolenpitoa tarvitsevana ihmisenä, ja se sisältää useita Istanbulin sopimuksen kannalta oleellisia lapselle taattuja oikeuksia (ks. edellä kohdassa ”perustelut lapsiasiavaltuutetun kannanotoille”).

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että lapsen oikeuksien sopimuksen huomioiminen hallituksen esityksessä olisi tärkeää, koska Istanbulin sopimus koskee lapsia, sekä tyttöjä että poikia. Sopimuksen 3 artiklan määritelmien mukaan sopimuksessa termillä ”nainen” tarkoitetaan myös alle 18-vuotiaasta tyttölasta (3 artikla f alakohta). Sopimus koskee lisäksi perheväkivaltaa (3 art b alakohta), jonka määritelmä on kirjoitettu sukupuolineutraalisti. Perheväkivalta käsittää sekä naisiin tai miehiin että tyttöihin tai poikiin kohdistuvan väkivallan. Sopimuksella on siten suuri merkitys sekä tyttö- että poikalapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi, erityisesti, kun kyse on perheen piirissä tapahtuvasta väkivallasta.

Lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentäminen

Lapsiasiavaltuutettu katsoo puutteeksi, että yksityiskohtaisiin perusteluihin ei ole otettu nimenomaista mainintaa kuritusväkivallasta, joka voi kohdistua sekä tyttöihin että poikiin. Toki kuritusväkivalta voidaan lukea perheväkivalta-käsitteen alle, mutta siitä huolimatta ilmiö olisi selkeästi tunnistettava erillisenä muusta perheen sisäisestä väkivallasta. Kuritusväkivaltaa voidaan käyttää myös ydinperheen ulkopuolella.

Kuten edellä on todettu, YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2011 esittänyt huolensa siitä, että Suomessa kuritusväkivaltaa edelleenkin suvaitaan ja käytetään, etenkin kodeissa.

Lainsäädäntömme kieltää kaiken lapsen kohdistuvan fyysisen väkivallan. Kuitenkin esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulussa vuonna 2012 tehdyn tutkimuksen mukaan n. joka toista alle 13-vuotiasta on kuritettu fyysisesti kotonaan viimeksi kuluneen vuoden aikana. Asennemuutoksessakin on vielä tekemistä. Saman tutkimuksen mukaan vanhemmista joka viidennen mielestä lievä väkivalta on sopivaa lapsen kasvatuksessa.⁴

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa "Eriarvoistuva lapsuus - Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa" on arvioitu laajasti saatavilla olevan tilastotiedon valossa, miten lapset ja nuoret voivat Suomessa (julkaistu keväällä 2014). Tässä arvioinnissa todetaan, että fyysistä kuritusväkivaltaa kotona kokeneiden lasten osuus viiden viime vuoden aikana on puolittunut. Silti edelleen siitä raportoi joka viides yhdeksäsluokkalainen ja noin joka kymmenes kuudesluokkalainen. Vanhemman lapsen kohdistama henkinen väkivalta on viime vuosina vähentynyt, mutta lasku on loivempi kuin fyysisen kuritusväkivallan kohdalla. Yhdeksäsluokkalaisista 45 prosenttia on kokenut henkistä väkivaltaa vanhempansa taholta. Kuudesluokkalaisilla vastaava osuus on 27 prosenttia.⁵

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut kansallisen toimintaohjelman "Älä lyö lasta" vuosille 2010 - 2015 kuritusväkivallan vähentämiseksi.⁶ Toimintaohjelman tavoitteena on lapsen ihmisarvon vahvistaminen sekä lapsen ja vanhempien molemminpuolisen kunnioituksen lisääminen niin, että kukaan lapsi ei joutuisi kohtaamaan kuritusväkivaltaa vaan voisi kasvaa myönteisessä, hellässä ja ymmärtävässä ja osallistavassa ilmapiirissä. Lisäksi tavoitteena on alueellisten ja väestöryhmäkohtaisten erojen pieneneminen sekä kuritusväkivallan esiintyvyydessä että sitä koskevilla lasten ja aikuisten asenteilla. Toimenpideohjelma pyrkii vaikuttamaan kuritusväkivallan seurantatutkimusten vakiinnuttamiseen. Näitä tutkimuksia ovat olleet mm. lapsiuhritutkimus, aikuisille suunnattu asennetutkimus ja lapsille tehtävä asennetutkimus.

Valistus ja koulutus

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan valistuksella ja koulutuksella (Istanbulin sopimuksen *artiklat 13, 14 ja 15*) on suuri merkitys väkivallan ehkäisyssä ja torjumisessa. Artiklassa 13 edellytetään mm., että sopimusvaltiot edistävät ja toteuttavat valistuskampanjoita yhteistyössä valtiollisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että valistusta on suunnattava erityisesti lapsille. Valistus tulee toteuttaa lapset tavoittavalla ja heille ymmärrettävällä tavalla, huomioiden erilaisten lapsiryhmien ikä- ja kehitystaso.

Lasten turvataitokasvatuksella voidaan vaikuttaa mm. siihen, että lapsi tietää, mikä on sallittua käytöstä ja mikä ei, ja osaa kertoa aikuisille häneen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä tai muusta väkivallasta tai näiden uhasta. Hyvänä esimerkkinä lasten turvataitokasvatuksen edistämisestä on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tuottamat materiaalit "Turvataitoja lapsille - turvataitokasvatuksen oppimateriaali" ja "Turvataitoja nuorille - Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn", molemmat vuodelta 2012.⁷ THL ja lapsiasiavaltuutetun toimisto ovat toteuttaneet yhteistyössä seksuaalisen väkivallan vastaisen kampanjan "Mun kroppa", jossa tuotettu aineisto löytyy verkosta www.munkroppa.fi.

Ihmisoikeuskasvatuksella voidaan jo pienestä lapsesta alkaen vaikuttaa asenteisiin, jotka koskevat mm. tasa-arvoa tai väkivaltakäyttäytymistä. Perusopetuksen parhaillaan uudistettavina olevissa opetussuunnitelman perusteissa ihmisoikeudet on huomioitu monissa kohdin, mutta jatkossa voisi olla tarpeen harkita ihmisoikeuskasvatuksen kehittämistä erilliseksi oppiaineeksi.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että väkivallan uhriksi suoraan tai välillisesti joutuneita tai väkivallan uhan alla eläviä lapsia kohtaavien ammattiryhmien (poliisi, terveydenhuolto, lastensuojelu, koulu, päiväkot) peruskoulutuksessa olisi entistä paremmin huolehdittava siitä, että näillä

ammattilaisilla olisi riittävät valmiudet sekä tunnistaa ja auttaa lapsiuhreja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistaminen ja lapsiuhrien auttaminen, hoitaminen ja tukeminen, mukaan lukien lapsen kohtaaminen, edellyttää erityisasiantuntemusta, jota voidaan lisätä erityiskoulutuksella. Ammattitaitoa kehitetään silläkin, että lapsiuhrit ohjataan aina niiden ammattilaisten autettavaksi, jotka erityiskoulutuksen ovat saaneet. Ennaltaehkäisevä toiminta ja varhainen puuttuminen edellyttävät, että kaikilla edellä mainituilla ammattiryhmillä on perustiedot ja -taidot lapsiuhrien ja väkivallan uhan alla elävän lapsen tunnistamiseksi ja auttamisen käynnistämiseksi.

Erityistukipalvelut

Istanbulin sopimuksen 22 artikla velvoittaa toteuttamaan erityistukipalvelut, jotka voivat käsittää muun muassa turvakodit ja turvallisen majoituksen, välittömän sairaanhoidon, psykologisen hoidon, traumanhoidon sekä oikeudellisen neuvonnan.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että turvakotien toiminnan jatkuvuus varmistetaan koko maassa. Eduskunnan käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen laiksi valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle (HE 186/2014 vp) tarkoituksena on varmistaa turvakotipalvelun tuottamisen rahoitus niin, että turvakotipalvelu olisi jokaisen sitä tarvitsevan saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Lain voimaantulo suunnitellun mukaisesti vuoden 2015 alusta on ehdottomasti varmistettava.

Seksuaalisen hyväksikäytön tai muun fyysisen väkivallan uhriksi joutuneiden lasten auttamista ja rikosten esitutkinnan organisointia kehitetään parhaillaan Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimassa Lastenasiointalo-hankkeessa (LASTA-hanke). Hankkeessa on kyse lapsilähtöisesti tuotetusta poikkihallinnollista erityispalvelusta alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille, joiden epäillään joutuneen fyysisen tai seksuaalisen pahoinpitely tai hyväksikäyttöriikoksen uhriksi. Lastenasiointalon pilotointi on parhaillaan meneillään Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueella.

Lastenasiointalo-toimintamalli perustuu siihen, että tutkivat ja auttavat viranomaiset (mm. poliisi, syyttäjä, terveyden- ja sosiaalihuolto) toimivat yhdessä asiantuntijatyöryhmänä rikoksen esitutkinnassa. Työskentely on lapsilähtöistä: lapsi ei joudu käymään läpi useita haastatteluja, vaan samassa yhteydessä tehdään oikeuspsykologinen haastattelu, somaattinen tutkimus ja lastensuojelutarpeen selvitys. Tarkoitus on, että lapsi saa tarvitsemansa psykologisen avun. THL:n hankkeen tavoitteena on valtakunnallisen toiminnan aloittaminen vuonna 2017. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että valtakunnallisen toiminnan varmistaminen on ehdottomasti turvattava valtiovallan toimesta.

Tutkimustiedon saatavuus

Hallituksen esityksessä (s. 8 ja s. 28) on todettu, että lasten ja nuorten kokemasta seksuaalisesta väkivallasta ja häirinnästä tai muusta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ei ole kattavia tietoja. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan tietoja on saatavilla jo siinä määrin, että niiden perusteella on toimintaa väkivallan vähentämiseksi mahdollista kehittää ja toteuttaa.⁸ Tutkimustietoa on hankittava jatkossa säännöllisesti ja sen kattavuutta on tarpeen parantaa. Toteutettavien toimenpiteiden lapsivaikutusten arvioinnin on aina perustettava tutkittuun tietoon.

Ns. lapsiuhritutkimus on toteutettu kolmesti, vuosina 1988, 2008 ja 2013⁹. Tutkimuksen perusteella on saatavissa tietoa mm. lasten perheessä kokemasta väkivallasta, perheen jäseniin

kohdistuvan väkivallan näkemisestä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Lapsiuhritutkimuksen jatkuvuus säännöllisenä, esim. viiden vuoden välein toteutettavana tutkimuksena, on varmistettava. Säännölliset toteutettava kouluterveyskyselyt tuottavat myös tietoa mm. lasten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä.

Pakkoavioliitot

Istanbulin sopimus velvoittaa kriminalisoimaan pakkoavioliitot (37 artikla). Suomen avioliittolain (234/1924) mukaan 18 vuotta täyttänyt voi solmia avioliiton, alaikäisen avioliitto on mahdollinen vain erityisestä syystä. Suomessa asuvien/oleskelevien lasten kannalta tärkeä on kuitenkin 37 artiklan 2 kohta, jonka mukaan henkilön houkutteleva ulkomaille tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon on kriminalisoitava. Pakkoavioliitot ovat eräs kunniaväkivallan muodoista.

Suomessa ei nykyisellään ilmeisesti ole saatavilla riittävästi tietoja kunniaväkivallan tai pakkoavioliittojen esiintyvyydestä, mutta ilmiö on selvästi tunnistettavissa. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan on tärkeää arvioida, olisiko rikoslainsäädäntöä tarkennettava koskemaan nimenomaisesti pakkoavioliittoja. Arvioinnissa olisi huomioitava lapsen houkutteleva tai lähettäminen ulkomaille pakkoavioliiton toteuttamiseksi. Tämä edellyttää systemaattista tietojen keräämistä pakkoavioliittojen ja muun kunniaväkivallan esiintyvyydestä Suomessa.

Jyväskylässä 10.11.2014

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=11437003&name=DLFE-31534.pdf (suomeksi)

² Suomen 4. määräaikaisraportti 2008

<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=35237&GUID={7F0C4049-C9AB-40E5-B5F5-BB01AB5EA01E}> ja komitean päätelmät vuodelta 2011

<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=82628&GUID={08815486-C2F7-4348-A1DC-0985FA9542EC}>

³ <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1482379> (21.1.2010),

<http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1492600> (29.4.2010),

<http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1555275> (25.2.2011),

<http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1856154> (17.5.2013).

⁴ Noora Ellonen: Kurin alaiset: lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä, Poliisiammattikorkeakoulun raportteja, 2012

⁵ http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=479644&name=DLFE-29907.pdf, s.40-43.

⁶ <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1537947#fi>

⁷ Materiaalit löytyvät verkosta

http://www.thl.fi/fi-FI/web/fi/aiheet/tietopakettit/seksuaalinen_hyvinvointi/seksuaalioikeudet/vakivalta

⁸ Ks. esim. http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=479644&name=DLFE-29907.pdf, s. 46-47. Tiedot kerätty säännöllisesti toistettavasta kouluterveyskyselystä.

⁹ Vuoden 2013 tutkimus toteutettiin Poliisiammattikorkeakoulun toimesta
[http://www.polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/6B2EBBC53B22B36BC2257CFA0021F3B7/\\$file/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf](http://www.polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/6B2EBBC53B22B36BC2257CFA0021F3B7/$file/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf)